

Sy-li spēwał,
Pilnje džékał,
Strowja će
Swójbny statok,
A twój swjatok
Zradny je.

Za staw sprócnj
Napoj mócnj
Lubosc ma;
Bóh pak swérny
Přez spar měrnj
Cerstwosc da.

Njeh ty spēwaš,
Swérnje džékaš
Wšedne dny;
Džeń pakswjaty,
Duši daty,
Wotpočń ty.

Z njebjes mana
Njeh či khmana
Ziwnosc je,
Ziwa woda,
Kiž Bóh poda,
Wokřew će! F.

Sserbske njedzelske łopjeno

W Budyschinje

27. dezembra 1931

Baužen

Samolwity redaktor farar Wyrzac w Nosaczach. — Čišto a nastad Šmolerjez Inhicziščetnje a knižatnje, šap. dr. i wobm. ruł. w Budyschinje
Wukhadža kóždu kobotu a placzi šchwórczletnje 108 slotnych pienjełtow

Hody 1931.

Micha 5, 2—4.

Šměmny šažo hodny šwjeczič! Tež lěta Bože džěcžo ke nam pšichhadža, a hdnž stejimy pod šacziščezom wulkeje nušy, kotraž w znyłym šwěcze knježi, hdnž njemóžemy, kaž druhe lěta, hodny na šwucžene wašnje šwjeczič i wjele darami a druhimi wězami, čim lěpje! Haj čim lěpje; pšichetož tak šo škerje na šnutskowe bohatstwo dopominamy, kiž chzedža nam hodny tola pšchede wščem dacz. Bóle, hač hdn přjedn, špóšnajemy wěrnosc Šbóžnikoweho šłowa nětk: šhto by čłowjekej pomhało, hdn by znył šwět dobył. Šwětne je šachodne a šo pšcheměnjaze; šhtóž tole hišcže wědžał njeje, nětk to kóždn džěń šnowa šhonicž móže. Šhtóž na tajke twari, natwari šwoju křěžtu na pěšk; šhtóž pak prawje rosumi rěč čaža, šlyšchi Boži hłóž, kiž wšchěch woła. Duž chzemny hodny šwjeczič w čezkim čažu, šo bychmy i tajkeho šwjeczenja móž čžerpali k wutraczu, šo bychmy pšchi tajkim šwjeczenju Bohu šo pšchibliželi, wěrnemu žórku wšcheho žiwjenja, šo bychmy w mrějazym čažu tola mozy k nowemu žiwjenju namakali.

Nadžijepołne šłowa i profetiškeho erta šlyšchimy šnowa, tute šłowa, kiž wupraja staru nadžiju čłowjestwa, čłowšteje duške žedzenje ša wumóžnikom. A my wěmny, šo šu šo tute šłowa dopjelniše. O tajke šbóžne wědzenje! Haj to je prawa hodowna radošč a wjekełosc, šo našcha wutroba wyška we

špóšnaczu: Bóh je šo šjewił w čžele. Šhto to rěka? To rěka, šo nětk dwělomne njeje, šo Bóh je a knježi, šo wón šo stara wo šwoje čłowšte džěczi, šo wón tež na tebe myšli, šo je tež ša tebe wodacze hrěchow pšhipowědał. Rošumišch, šo je to wšcho wjele wjazny winojte, hač wšchě kubla znyeho šwěta? Hdnž šy adventski čžaš prawje jako čžaš do šo hicža a šebje šameho špóšnacza wužiwał, potom drje. To nětk šlyšchišch na twoje pytaže praščenja šbóžnyščezinjazu wotniołwu: wam je šo dženska Šbóžnik narodžik, kotryž je Křyštuf, knjes we Dawitowym měsčze. Wón je dobry pašnyr, wo kotrymž profeta praji: wón pak budže stacz a pašč w mozy Knješa a we kražnosčzi mjena šwojeho Boha. A tež ty šy wowza jeho šadka pšches šwj. ššchčenizu jemu pšchepodata. Haj šměšch šo wjekełicž i pošnym prawom. A to je, šhtóž mamny w našchim čžažu šažo wuknycz. Še nam hišcže wjekele, wjetišhe a lěpiše, hač to, šhtóž šmy hač dotal ša to měli. W tutym wjekele šu našchi wótzojo wjele čžezšchi čžaš po wulkej wójnje šydomnateho lěštotka pšchewinyli nam pošajujo i tym, kaž móžemy tež my nušu pšchětracz. Wot nutskach dyrbi wuštrowjenje ša naš, ša našch lud pšchicž. Lubosc našcheho Boha, kotraž kóžde hodny mile na naš pohladnje, chze pšches Křyštufka w naš namakacz šwój statok. Tutu lubosc je profeta dopředka widžik, hdnž praji: woni budu bydlicž; pšichetož w ó n budže w tym šamym čžažu kražny, tak daloko, kaž šwět došahnje. We naš chze Křyštuf pšchekražnjeny byč, i tym, šo

jačo jeho wuczomnizy sa nim khodzimy w jeho lubosczi a tak jeho kralestwo pomhamy natwaricz. Natwaricz, haj to je nasch hodowny nadawf. Esami chzemy so natwaricz, hdnz sažo so sanurjeny do Božeje luboscze; druhich chzemy natwaricz, hdnz tutu luboscž a žmilnoscz a miłoscz jim wopofasujemy s wješekeje wutrobny. Wě so, k temu dyrbišch mēcz dobru wolu. A wo tajku chzemy hody Boha pišede wšchēm prožnyč, so by dał, so by czežki štutk so derje radžil, so by nasch lud byl sažo Boži lud a w tym mēr namakał, so by snowa klincał w naschim kraju: czešč budž Bohu we wyšolosczi a mēr na semi cžłowjekam, kiž žu dobreje wole, haj kiž žu dobreje wole!

Budž Jesom Khrnscze khwaleny,
So žy cžłowjek rodženy.

Czi macž je knježna pōzcžtwa,
Toh' jandželjo so wješela.
Kyrieleis.

Schtož wulki žwēt wšchōn njeošna,
Marja w žwojim klinje ma;
Tak mašuschte je džeczatko,
Kiž w žwojej mozy džerži wšcho.
Kyrieleis.

Tak wēczne žwētko skhadža tam,
Žewi nowu žwētkoscz nam,
Tež w nozy jažnje žwēczi so
A da nam Bože džeczatstwo.
Kyrieleis.

Samjeñ.

Hodowny žwjedžen.

Hłōž: Knješa khwal dušcha atd.

Eswētlo je pišchichlo w žwēczi nētł žnlemu žwētej;
Eslubjenja kražne je dopjelnił s luboscžu wēcnžej
Boh — nētł nasch Wōtz!
Pišes jeho hnadu, wšchohomōž
Džemy my k sbožnoscz wēcznej!

Sbožnił je pišchichol k nam w nozy, hdnž cžłowjestwo spało,
Esmilenje njebešte hrēšnikam šhubjenym dało,
Najwjetšchi dar! —
Dušcha, so wješel a twar
Na Boha! wšcho so nam dało!

Wnštajcže njebeža, semja, wšchē kōnzy tež žwēta!
Kražny spēw jandželski ispēwaj wutroba šhrēta,
Cžłowjekajo,
Jandželjo, wješelecže so!
Eswētla je polna nam hēta.

Kajka to luboscž, kiž žewi so cžłowjestwu kražnje!
Eslōnzo nētł hnady so žwēczi nam wērjazym jažnje,
Bohu budž džak!
Spēwajmy s wutrobny tak
Psiłmy a kērlušche kražnje!

Wješel so, cžłowjestwo, žwojeho wēczneho šboža!
S cžēmnosczje k žwētku cže wjedže ta wšchehomōž Boža!
Tama-li hrēch
Cžłowjekow šhubjenych wšchēch,
Wērjazy wješ'licž so mōža.

Sbožni žu wērjazy; wšchitke jim šhoji Knjes padny, —
Wodacže hrēchow a žiwjenje dawa wšchēm rady
Njebeški Wōtz,
Kiž wukhow, žylnoscz a mōž —
Džeržmy so tuteje h n a d y!

J. W.

„Do Božej' nozy swony du . . .“

Dolho čačakamy! We čymowny nozach, hdyž wonka lodowy najymški wichor po šerbškich horach a po holi howrješche a jědžešche, šo na wješki a tšěžki walešche a kaž njemdry ša wokna torhajche. A tola njemóžešche wuhnacž starolubeho Miklawšcha, kiž wot wješki k wježny kroczejo do durjom klepašche, jabłuka a worjehi do jstwy mjetašche a we wóčžkach našich małych a najmjějšich lubošne šašwěcži šwěcži hodowne. A njemdry wěššik njemóžešche šadzěwacž šybolenju mafeje hwěšdy, kotraž šo štajnje šnowa pšches tošte čzorne mróčzele pšchedobnywašche a kotrejež pšchetrašne škote pruhi džěnša šahaju pšches žyly šwět, — hwěšdže Bethlehemškej. Našche čzatanje hu mytowane, hłuboka radošć pjelni našche wutrobny: Do Božej' nozy swony du! Šwjećimny šažo hodny, šwjedžen' lubošće, najlubošnišchi i našich kšhešćanškich šwjedženjom.

Šižo našchi prawótzojo, kiž hišće nješnajachu Boha a Bože džěcžo, mējachu w tutym čzažu wulke šwjedjenje. Šdže šu woštale? Ruško hodowneje myšlicžki, tuteho dara lubošće je tak nimo měry pšchetwapjaze, šo njeje jenož žyly žiwjenje tuteho čzaža do šwojeho wliwa ščahnyšo, ale tež štare šwjedjenje našich wótzow šnicžiko. Šenož powoštanki šu šo šdžeržale, šhubjene we wulkej bohatošći tuteho šwjedjenja. Ščžehujmy nětko štrótko někotrym tajkim powoštankam do šašdženošće!

Čzaž pšched hodami běšche a je tež hišće džěnša ša bura šonž hošpodarškeho lěta. To hižom běšche i došahazej pšhicžinu k wješelošći a k radowanju. Dale pak mēješche hošpodar, šo by šymu pšchetraš a i nahromadženej žyrobu ša štót wušchoł, něšcho šarěšacž. Tak běchu šwinjorěšanje a wulka košbaža šnamjo tuteho čzaža, dny radošće a derjeměcža, kiž hacž do hodowneho čzaža a dlěje trajachu. Dženša wšchaf wo tym mašo widžimny, dofelž je šo wulka hošpodarška nusa tež w našich šerbškich burškich štatokach šašndlika. Ale hewaf hraještej jěšć a picze na šwjedženjach w Šserbach jara wulku rólu — špomnju jenož na ryšny šerbštu šermuš. — Tute štare burške šwjedjenje tworja přeni žiwjel našich džěšniškich hodow. Ale hodny mamny wošebite wěžny k jědži: Najlubšcha a najrješšcha i nich je hodowny wošušč, hjes kotrehož šebi wopravdžiteho hodowneho šwjedjenja ani wjazny myšlicž nje móžemy. A to i prawom: Še tola našich wošušč po šwonkownej formje wobras Božeho džěšća, šawiteho dš pjeluchow, a tehodla hłuboko šjednocženy i nutškownym wobšahom našich hodow. Šserbški lud šebi tež hewaf hišće we wšchelaškim nastupanju wošušč wššo waži, wo čžimž pak tu nochžu dale powědacž. Šara pěkne wašchnjo nadeněžech we Wojerowškej holi. Tam šerbška burowka patoržizu abo šwjetšcha na dnju Šylwestra pjećje tak mjenowane „nowe lětko,“ maše šwěrjata, kruwy, hušny, kacžki atd. Ludžo je jědža, a tež škotej šo dawaju. Šbntne pak pošdžišcho hišće dolho a dawno šesknute horjeka na šachlowej muržy šteja. To je hnujaze, praštare wašchnje šerbškeho luda, šnamjo šacžucža jednoty mjes čžlowjekom a šwěrjatami. Wšchaf je tež šnate, šo štót šwjatny dny lěpšche pižowanje doštanje dnžli hewaf. Šserbškemu burej štót njeje jenož šredk k pjenješam, ale wón šon lubuje, šebi šon waži a i nim čžuje.

Rónž štareho hošpodarškeho lěta wošnamjenja pak šdobom šapocžatk noweho lěta a i tym noweho džěka, noweho wušpěcha a šboža a šnadž tež nowoje šrudobny. Čžlowjekške žedjenje, kiž je wjazny hacž jenož wčžipnošć, kiž budže tracž, doniž čžlowještvo nješaišdže, šo próžuje, čžemny pšchichod wujajšnicž. A po šwojich mozach čže šo kóždy šchitacž pšched nješbožom a čže šebi někaš hižom pšchichodne šbožo šwěšćicž. Tak našchi

wótzajo, tak my džěnša, jenož i druhimi šredkami, dofelž tež šašadnje hinaš myšlimny. Žedjenje ša šerškim šbožom we naštcži a šo njehodži ženje wutupicž. Š tajkich myšlow a žadošćow je wuroštk našch hodowny šchtom. Njeje to škoro šewěrjenju: Šeleny šchtom, jako šnamjo šboža prašary, jako hodowny šchtom tola jara mlody. Šakle w 17. lěštotku namaka šo we wječzornej Němškej, a šakle w šašdženym lěštotku šebi wón doby žyly šwět. Šo přenjošnym šmyšku je došpošnje te šamšne kaž šelena meja, kotruž šebi štari Šserbja jako šnamjo šboža ša žyly wješ na wšny štajachu. A džěnša? Šelena jědleška je našch Boži šchtom! Tež tu: Ššchetrašna hodowna myšlicžka je dobyla nad štarym ludowym našožkom, šeleny šchtom šboža našchich wótzow je šo štak i najnadobnišchej debještku hodowneho šwjedjenja! To wšcho je nam pšchitajšće našche lube Šesušdžěcžatko, kotrehož porod džěnša šwjećimny.

„Do Božej' nozy swony du,
a hwěšćicžki šo šaja rjenje;
a i nješješ wyški šlyšćecž šu:
A wam šhwata wašche wumóženje.“

(Čžišćinški.)

Lubacžan.

W hodownej nozy.

Šlaj! Šwěžka! — Šwěšda! — Šswětko! A w tutym šwětke džěcžo — jandžel — Boži jandžel!

„Šdže džěšch ty, o pošole Boži?“ — Šón, kiž šo prašcha, je čžlowjek tuteje šemje, žiwny w jeje nozy.

„Du pyšacž Božemu džěšću ša hošpodu hodowny žłob w někaškej hródžicžny!“

„W hródžicžny? Šlaj tola, telko štatokow a domow. Šašstup tam!“

„Šjerodža mje! Ššym šo škapaf, kaž šo Marija něhdy w Bethlehemje škapafche wo durje, a kaž wona tehdy, tak ja džěnša njenamašach hošpodny nihdže ša Šesušdžěcžatko! Tuž du ju pyšacž šažo w hródžicžny. Šsnadž kaž tehdy woł a wošok a druge štworjenja Boha štworicžela mi pšchewoštaja žłob a šłomu a šyno ša pošklancžko hodowneho džěšća.“

„Šny tež pošyl, Božeho džěšća pošole, w tutej wješny a šo škapaf?“

„Šaj, šym tam byl a šym šo škapaf. Ale, ale . . .“

„To pak je tola hišće ššhešćijanška wješ! Niščo tam njeje hišće i žyrkwje wuštipik . . .“

„A tola šu mje we wšchěch domach wotpošajali, še kotrymž pšchštipich, šamo předy hacž šo šakapach!“

„Šak to?“

„Šo wješnej hašny džěch nimo tšěžki, a hižo našdala šlyšchach harowazy hłob. Mužški tam šwarješche — šelešche.“

„Šelešche? W Božej nozy?“

„Šaj, čžlowške džěcžo. — Tuž dnyšch nimo. A pšched durjemi drugeje šteješchtej žonškej a rěčješchtej wóšje, šo to pšchezo šwjatu nóz šcherješche po čžemnej hašny. „Dženša a nětko hodny“, rjeknje štaršcha, „dnyšbi šo pošacž, hacž budžeja šužodžiz bohate hodny mēč. Šemšchi tola došć běhaja. Čžemny widžecž, hacž jim Bóh nětk tež pošha! — O šwjata nóz wótzowšteje lubošće! O wny čžlowjekajo hjes lubošće k Bohu a k šobucžlowjekam!“

„Ššmilny Božo!“

A něšcho dale šorcžma. Wokna roššwětłene. Šchtom tam šteješche. Šošćo tam běchu a hješadowachu. Wo Božej nozy bē rěč. „Šny tam byl?“ šo muž drugeho woprašcha. „Ša? W Božej nozy? To njech džěcži džēja, hdyž čžedža, ja niž!“

Mjelczenje.

Tak dale kroczo, honjenny wot nješchesczianstich šchesczianow, jettach dwejoch. Wótšje došč rěčšchytaj. „A šhto. Ha, hodny! Šhto mi hodny! A zyrkej? Ha, ja žaneje njetriebam. Njeudu tam tola wjazy. A tuž tež zyrkwi žaneho dawka wjazy njedam! Hodny, haj hodny to rěka! Ale ja žannych nimam!“

Sdychowanje: „Kak wěrnó! Kak wěrnó! Wón žannych nima!“

Chzynch štoro tajkich njechodownych człowjekow dla wješku wopušchczicž. Tola ras chzynch hišchcže spytacz. Pšchistupich te domej, te kotremuž běch runje doščoh. Sakkapach. „Njewocziń! To tola šažo ničto njebudže, hačž tajki prošchec, kotryž hišchcže pojdže po wšy dunda!“

„Ale maczi, dženža je tola Boža nóz. Njehamy jemu něšhto dacž?“

„Wóštaj durje šamknjene, kaž šym prajila, a š tym je dobre!“

„Wój štaj šo namakašoj!“ rjekny mužiki hlož nutsta. „Ty a twoja žona. Twoja žona wóštaji w Božej nozy prošcherja pšched šawrjenymi durjemi a ty šawrješich ša wožadnu wutrobu a móšchec a njedajš šwój džel pšchinoschla, hačž runje šy jeje šlaw š poknyimi prawami a tehodla tež š poknyimi pšchizkušnosczjemi. Haj, šamo hrošych, šo móžejja cže časacz, a tola ničto njedajš. — Nó, to mašch šam se šobu wuczjiničž — a šnadž š nikim druhim. Ša du. Dobru nóz!“

Plakanje.

„Ty pláčješch, człowjecže? Platakaj! Wy budžecže hišchcže wjele pláčacz. A wy budžecže šdychowacz: Dw, šo bnychmy wopomnili a wužili tón cžaž, w kotrymž buchmy domachpytani! — Ša du, ja cžetam š tajšje njechospodliwoščje. Tola niž prjedny, hačž njepohladam š tamnej šhěžy, kotraž bu wot šuškodžintow wuhonjena, dokelž šo š Božemu domej šwěru džerž. Mój Knjes namaka mjes 10 wužadnymi jenicžšeho džakowneho, šnadž ja, jeho pošoh, namakam mjes telko njechodownymi domami šnajmješicha jedny hodowny. Šawěrnje, jemu budže pomhane a wón budže žohnowany kaž tamny džakowny. A ty, człowjecže. Ša widžu, šo bu hodowny w tutej džiwnej nozy Božej. Ty pónđješch, dokelž šo cži tehodla bohačže Bože žohnowanje do wutroby a žiwjenja wobradži, tam tež a wobradžich dar džakowneje hodowneje lubošče wobndlerjam tuteho doma, a niž jenož tuteho doma, ale tež druhim, kotšič maju nušu a šo žedža po hodownym šradowanjom!“

A wonaj džěšchtaj hromdaže pšches džiwnu, šwjatu Božu nóz. A Jesuškđžčzatko je tež w tutej hodownej nozy — kaž w kóždej hačž šem pšches 1900 lět — namakalo hošpodu a pošplancžko w człowješkej wutrobje, haj w człowješkich wutrobach, njech tež w šhudej šhěžy. A wutroby šu šo radowale a wócžka mlodnych a šarych šu šo bnyšchczike, widžo tež darž š człowješkeje ruki a lubošče.

Rhude hody?

Kowacž Jakub Horn, kotryž je pod mjenom „Meister Hämmerlein“ šnaty, powjeda se šwojich mlodnych lět:

Kaž do hód šastupich njenadžujžy do jštwy, a wušklychach, šo nan macžeri šchepny: „Polož šhětje Jakubowy šloty cžažnik do hoka!“

To mje pšchėjedže kaž blyšt. W šwojich myšlach šebi molowach, kač towaršchojo tuteho cžažnika dla na mnje hladaja, kač ja hordny š nim wuštupuju. Wědma móžach docžakacz, šo bnyhu tu šodny byle. A jako tu běchu, ležěšche drje tam cžažnik

na blidže — ale jenož jednory „šlěborny zylindar.“ Běch kaž na hłowu dnyjenny a cžeknych plakajo do mojeje komorki.

Macž pšchindže te mni a mje troščtowašche: „To je nan tola jenož žortowal, a tajki „šlěborny zylindar“ cžini cži tola tež to šwoje!“ Tole tež ja škóncžnje šapšchimnych; wješelach šo wopravdže; cžažnik tež jara derje džěšche.

Šušto pak w žiwjenju šym šebi šam hišchcže pšchiwolač: „Mašch hišchcže pšchezo šloty cžažnik we hłowje?“ Tehdy šebi to prajach, hdyž něšhto wulke wocžakowach a tu potom tola jenož něšhto šnadnišche bě a ja šo tehodla rudžach.

Jenož tuta — a jenož tajka šhuda?

Patoržiza. Duchowny pšchindže te šhudej, šhorej žónškej a cžitašche jej hodownu šlawišnu š Biblije. Tola wobužna žónka njebě š tym jara natwarjena a špokojena; wona rjekny: „Ach ša naš šhudnych ludži pšchinjeku šodny jenož Š b ó ž n i k a !“

Duchowny hnydom pšchacžowašche a praji: „A wot „pomozny ša šhudnych“ punt mjaža, tšti puntny reiša, tšti bértlki punta šofejja a dwaj korbaž wuhla a wote mnje doštanjecže nimo toho hišchcže wošebje dvě hriwnje!“

Tu nadobo šo žona jara džakowašche a šo wješelešche.

„Tak!“ rjekny šarac. „Reiš a šofej a něšhto šlěbornikow waš tak šwješeli, narod Šbóžnikowy pak waš šymno wóštaji a bjes šacžucža? Njehańbujecže šo?“

Zyrkej a štat.

Hodowny měr je poručžene hačž do 3. januara. Kotry šchesczijan šo nochžnył teho wješelicž! Poštarajmy pak šo něšt šwěru wo to, wošebje š dobroprošchjenjom, šo tón wěrnny hodowny měr šebi dobudže wjaz a wjaz dušchow a domow našcheho luda tak, šo škóncžnje pšchewinje wšchón njeměr a wšchu rostoru. Prjedny hačž tuto došncže njebudže došyte, njebudže wěrnny měr ani w domach ani w ludu.

Politika a nabožina. Štrona nationalšozjalistow pšchibywa bóle a bóle a do njeje šastupi tež tak někotry Katolik. To je Katolškich nawabišo, wutworicž nowu štronu: Katholisch-Soziale Nationalpartei Deutschlands“. Wona wudawa tež cžažopiš, kiž: „Ständišches Leben“ rěka. — Šdobom bu pak nowa katolška nowina šakožena, kotruž mjenuja: „Deutsche Volkszeitung, Wochenschrift für katholische Deutsche.“ Wona šo hnydom se šwojim přenim cžiškom wot „katolškosozjalnych“ šdaluje, wudawajo, šo chže „Bayeršku ludowu štronu“ a prawizu zentruma šylnicž.

Wšchelake š blifša a šalofa.

Sapišt. Šapiski šu wšchelakore. To našhoničny nutrni wožadni, kotšič běchu na „Wšchěch dušchow“ w Božim domje delnjorhinskeje krajiny šhromadženi. Pšchi nutroščje wša šarac šapist do ruki, šo by pšchecžital mjena tnyh, kotšič w tš tym lěcže šemrěchu. A wón cžita a cžita tnyh mjenow pšchezo wjaz a wjaz. A cžim wjazy wón jich cžita, cžim bóle bu to cžicho, haj džiwne cžicho w Božim domje. Wocži a hubu wocžinjejo šedžachy tam wožadni a mjes nimi tak někotry, kotrehož mjeno šarac cžitašche. Nadobo šasta šarac cžitacz a rjekny: „Dw, šamolwócže, wy lubi nutrni wěryžy! Ša šym šo se šapiskom molil a šym mjena tnyh cžital, kotšič nješku hišchcže zyrkwine dawanje šaplaczili!“ Tole prajiwšchi cžitašche šapist njebočžicžkich. —

Wistowanje: Bž. w B. ša Nowe lěto (28. 12. rano wote-dacz!!) — Br. w B. ša Šswj. Šjewj. (4. 1. rano wotedacz!!) — K. w K. ša 2. po Šp.